

ПЕРАЕМНАСЦЬ У ВЫВУЧЭННІ КУРСА “СТЫЛІСТЫКА І КУЛЬТУРА МАЎЛЕННЯ”

Воінава А.М., канд. філал. навук, дацэнт
Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Ф. Скарыны
Гомель, Рэспубліка Беларусь

Сучасная сістэма навучання перажывае складаны працэс абнаўлення, які мае на мэце максімальнае набліжэнне навучання да патрабаванняў часу, развіццё ўмоў для творчага раскрыцця асобы. Ад сучаснага спецыяліста патрабуецца шматбаковая адукаванасць, крэатыўнае мысленне, высокі ўзровень прафесійнай, сацыякультурнай і маўленчай падрыхтоўкі. Такі працэс мае працягласць у часе, а таксама патрабуе дапамогі на ўсіх этапах, яго рэалізацыя ў рамках сістэмы ‘школа – вучэльня’ ўяўляецца нам асабліва актуальнай.

Навучанне студэнтаў у вучэльнях павінна садзейнічаць іх кампетэнтнасці, заснаванай на набытых ведах і сфарміраваных уменнях, цэласнасці засваення атрыманых уменняў і навыкаў, іх сувязі з будучай прафесійнай дзейнасцю. Курс “Стылістыка і культура маўлення” якраз і накіраваны на фарміраванне адзначаных сацыяльна-асобасных кампетэнцый выпускніка.

Вывучэнне курса пачынаецца ў школе, дзе вучань знаёміцца з агульным паняццем стылю, яго разнавіднасцямі, тыпамі тэксту. Культура маўлення – гэта практыка-арыентаваны раздзел мовазнаўства, у якім вывучаюцца аспекты правільнага маўлення, авалоданне нормамі мовы, а таксама ўменне выкарыстоўваць разнастайныя сродкі ў адпаведнасці з мэтамі і зместам маўлення. І ў школе, і ў вучэльнях акрамя набыцця практычных ведаў па адэкватным выбары моўных сродкаў, уключаецца асоба чалавека, яго круггляд, адносіны да акаляючага свету, валоданне этычнымі нормамі.

На дадзены момант сітуацыя характарызуецца адсутнасцю адзінай сістэмы і нескарэктаванасцю мэтаў на розных этапах навучання. А.І. Халмагорава адзначае адсутнасць адзінага канцэптуальнага падыходу да пастаноўкі задач навучання, што адмоўна сказваецца на ўзроўні падрыхтоўкі навучэнцаў [1].

Пры вывучэнні культуры маўлення ў школе галоўная ўвага скіравана на авалоданне нормамі – арфаграфічнымі, акцэнталагічнымі, марфалагічнымі і сінтаксічнымі. Аднак праграма вышэйшай навучальнай установы прадугледжвае і вывучэнне камунікатыўных якасцей – якасцей, якія забяспечваюць узаема-разуменне маўлення, магчымасць ажыццяўляць камунікацыю. Да іх ліку, акрамя правільнасці, адносяць таксама дакладнасць, лагічнасць, чысціню, выразнасць, багацце, дарэчнасць маўлення. Парушэнне гэтых якасцей у школе аб'ядноўваецца ў адно паняцце стылістычная (маўленчая, лексічная) памылка. Да прыкладу, у школе надаецца пэўная ўвага па ўдасканаленні напісанага тэксту, аднак азначэнне дакладнасці маўлення як якасці, якая патрабуе правільнага ўжывання слова і толькі з характэрным для яго значэннем не даецца. Дакладнасць – гэта не толькі правільны і дакладны выбар слова з сінанімічнага раду, гэта выбар тых моўных сродкаў, якія лепш выражаюць змест выказвання, раскрываюць яго тэму і асноўную думку.

Так, тэсты па стылістыцы і культуры маўлення за 11 клас прапануюць выправіць маўленчыя памылкі: *У народных песнях і паданнях часта расказваецца пра цяжкі лёс дзяўчыны ў **бывалыя** часы* (дакладнасць маўлення). *У **адказ** на маё пытанне ён пачуў арыгінальны **адказ*** (багацце маўлення). *Чалавек можа ажыццявіць свае здольнасці ў любой галіне. У нашым магазіне вельмі **танняя** цэны* (дакладнасць маўлення). *Пры правядзенні работы мы **абмазгоўвалі**, як дабіцца большага эфекту* (чысціня маўлення).

Фарміраванне нацыянальна свядомага спецыяліста немагчыма без высокай культуры мыслення, якое ў сваю чаргу немагчыма без ведання законаў логікі, умення правільна будаваць свае думкі. Аднак у школьнай праграме не надаецца належная ўвага вывучэнню ўмоў лагічнасці маўлення. Прапанаваная работа з тэкстам аб'ядноўваецца ў паняцце 'сінтаксічная або маўленчая памылка'. Не падкрэсліваецца, што спалучэнне аднаго слова з другім павінна быць несупярэчлівым і што не ўсе словы можна лагічна спалучаць паміж сабой. Алагізмы могуць узнікаць за кошт аб'яднання несуднасных паняццяў. Так, у такім складаным сінтаксічным цэлым *Хачу падзякаваць урачу абласной бальніцы. Чалавек гэты заўсёды ўсміхаецца і разам з тым з вялікім вопытам у адзін рад аб'яднаны прыемная знешнасць і прафесійны вопыт. У*

нашым калгасе гадууюць свіней, курэй, кароў і іншых птушак. У школьных тэстах такія заганныя з боку логікі сказы даюцца ў парушэннях сінтаксічных норм.

Сэнсавая супярэчнасць узнікае і тады, калі ў сказе аб'яднаны дзеепрыслоўная частка і выказнік, якія абазначаюць дзеянне, утвораныя рознымі асобамі: *Мякка крануўшыся зямлі, бег самалёта паступова замаруджваўся*. Да сінтаксічных памылак адносяць таксама аб'яднанне ў аднародныя члены сказа розных часцін мовы: *Адзіны зборнік У. Рагуцкага быў страчаны ў гады вайны, і да нас дайшлі толькі асобныя вершы, што друкаваліся ў свой час у перыядычных выданнях і адшуканыя сябрамі*. З такім шырокім падыходам можна пагадзіцца, але пры гэтым важна падкрэсліваць значэнне лагічных законаў, важнасць парадку слоў, асаблівасці лексічнага напаўнення выказвання, а таксама тое, што маўленне павінна паслядоўна адлюстроўваць логіку думкі.

Такім чынам, агульнай мэтай навучання філалагічным дысцыплінам у сістэме “школа – вуз” з’яўляецца фарміраванне асобы і яе падрыхтаванасці да далейшай прафесійнай дзейнасці. Асаблівую актуальнасць пытанні пераемнасці набываюць для будовы зместу адукацыі на старэйшай ступені агульнаадукацыйнай школы. У старэйшых класах неабходна абавязковая практыка-арыентаванасць, выкарыстанне разнастайных інавацыйных сродкаў навучання, у першую чаргу дыстанцыйных, якія кантраляваліся б выкладчыкамі вышэйшай школы. Прынцып пераемнасці таксама павінен быць рэалізаваны пры выбары і выкарыстанні метадаў і форм навучання, пашырэння некаторых тэрэтычных звестак. Неабходна таксама рэалізацыя асабасна-арыентаванага падыходу ва ўмовах распрацоўкі індыўідуальных вучэбных праграм, якія аптымізуюць агульную праграму згодна з асабаснымі патрабаваннямі і магчымасцямі кожнага школьніка і студэнта.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Холмогорова, Е.И. Преemptственность ‘школа – вуз’ в области информатики / Е.И. Холмогорова // Гуманитарный вектор. Серия: Педагогика, психология. – 2014. – №1 (37).